
Hodočašća kao način zблиžavanja kršćana u Europi

Ivan Bodrožić, Split

UDK: 248.153.8

316.4.063.3

Pregledni znanstveni rad

Sažetak

U ovom radu autor promišlja značenje kršćanskih hodočašća u aktualnom trenutku u kojem se nalazi europski kontinent, koji na političko-gospodarskoj razini posljednjih desetljeća čini značajne korake na putu tješnje suradnje i jedinstva. Na tom putu, da bi se moglo ostvariti istinsko i dugotrajno zajedništvo, nezaobilazan je religiozni moment; činjenica je, međutim, da se pojedinci i narodi još uvijek dobro ne poznaju, zbog čega nastaju tenzije i sporovi, kao i određene predrasude i sumnjičavost u odnosu jednih prema drugima, što proizlazi iz ljudske naravi ranjene grijehom i obilježene slabošću od samih početaka. Katolička crkva osjeća se pozvanom pridonijeti europskom jedinstvu, nastojeći sanirati upravo tu religioznu prazninu, da bi bilo moguće nadvladati i ostale prepreke na tom putu. U tom duhu drži da jedan od lijekova takvim anomalnim situacijama mogu biti i hodočašća, koja u sebi nose izniman religiozni naboj; otvarajući čovjeka prema Neizmjerne, potiču ga da traži blizinu i zajedništvo i na razini ovozemnih odnosa.

Rad je podijeljen u tri cjeline, od kojih prva, kao neophodni uvjet boljem razumijevanju, donosi teološko-povijesni osvrt na hodočašća. Polazeći od definicije pojma hodočašće, autor raščlanjuje temeljne dimenzije, kao što su cilj, važnost, sadržaj, mjesto, vrijeme i tradicija hodočašća. U drugom dijelu donesen je prikaz najznačajnijih oblika hodočašćenja, počevši od tradicionalnih do onih suvremenih. Značajan dio promišljanja posvećen je doprinosu Crkve Drugoga vatikanskog sabora i pojedinih papa razvoju hodočasničke prakse novijega doba. Naposljetku, u trećem dijelu, autor iznosi svoja zapažanja o

značenjima hodočašća kao masovne pojave u suvremenom svijetu, čiji je potencijal potrebno i moguće pozitivno iskoristiti na spasenjsku korist vjernika i crkvenih zajednica, čime se ipso facto ostvaruje poželjan društveni učinak koji vodi boljem poznavanju i zbližavanju vjernika u Europi.

Uvod

Želeći govoriti o hodočašćima u kontekstu zadane teme, najprije valja odgovoriti na to zašto ovakav naslov, *Hodočašća kao način zbližavanja kršćana u Europi*. Tema ovog priloga definirana je naslovom, a cilj je progovoriti o hodočašćima kao načinu zbližavanja kršćana u Europi. Premda vremensko razdoblje naslovom nije definirano, opća tema simpozija *Teologija i Crkva u procesima europskih integracija* smjerokaz je da se pozornost usmjeri, a rad stavi u kontekst našega vremena i suvremenoga europskog društva, premda je, neophodno, radi boljeg razumijevanja, obraditi i neke povijesne odnose. I naslov i opća tema simpozija jasno daju do znanja da će predmet pozornosti u ovome radu biti isključivo kršćanska hodočašća, koja, premda imaju i mnogo zajedničkoga s hodočašćima drugih religija, imaju i svoje bitne posebnosti. Štoviše, pozornost će biti usmjerena ponajprije prema hodočašćima u okviru Katoličke crkve.

Naslov, dakle, pretpostavlja, fenomenološki gledano u aktualnom trenutku, određenu udaljenost kršćana, to jest jazove i razlike koji uvećavaju razmake duhovne blizine, pa i onda kad ne postoji velika prostorna udaljenost, kao što je slučaj među kršćanima u Europi. Ta je udaljenost najprije uvjetovana stoljetnim podjelama unutar kršćanstva, počevši od Velikog raskola 1054. do reformacije i drugih raskola koji su pogodili Crkvu, a time onda i stvorili ili pojačali veliko međusobno nerazumijevanje i nesnošljivost.

U novije vrijeme, točnije, u prošlom stoljeću, bezbožni su sustavi (nacizam, fašizam i komunizam) i dva svjetska rata dodatno proširili i produbili jazove, te stvorili nove, blokovske, podjele, čime se dodatno stvorila nova podjela na Istok i Zapad. No ovaj put podjela je bila politička, tako da su na "Istoku",

pod komunističkom diktaturom, ostale mnoge zemlje koje su do tada pripadale zapadnoeuropskoj uljudbi.

Treći važan čimbenik koji uvjetuje i stvara podjelu, jest suvremeni mentalitet egoističkog individualizma, koji dijeli ljude na liniji bogati – siromašni, razvijeni – nerazvijeni, što onda iziskuje dodatne napore približavanja pojedinaca koji se zatvaraju u svoje interesne sfere. Ta se granica otprilike preklapa s granicom uvjetovanom komunističkim režimima, a njezina specifičnost bila je u tome da su neke zemlje koje su tradicionalno pripadale zapadnoj uljudbi i tradiciji, došle pod sasvim drukčije utjecaje nadošle s Istoka i prožete duhom bezboštva. Zapad je bio bogatiji i razvijeniji, dok je Istok u gospodarskom i tehnološkom pogledu zaostajao daleko iza njega.

Najnoviji proces globalizacije s jedne strane ljude zbližava i povezuje, dok s druge strane postoji opasnost da ih otuđi jedne od drugih stvarajući opet svojevrstne podjele.

Budući da živimo u vremenu intenzivne povezanosti i komunikacije koja je srušila mnoge barijere i silom nametnute zidove i pregrade u Europi, vremenu koje je obilježeno ekumenizmom i vjerskim dijalogom, vjernici i kršćanske zajednice znaju da je potrebno učiniti mnogo toga da padnu predrasude jednih o drugima, da padnu - što nas na hrvatskim prostorima osobito zanima - zamišljene i izmišljene podjele, stvorene na temelju nepoznavanja i predrasuda, između “naprednih” i “nazadnih”, Europljana i Balkanaca, onih kulturnih i vrijednih Zapadnjaka, nasuprot primitivnim i barbarskim Balkancima.¹

---

¹ Ivo Rendić-Miočević je pokazao (usp. *Hrvatski identitet. Trajnost i fluidnost. Usporedba Kvarnera i gorske Dalmacije*, Rijeka, 2006., str. 45-53.) da je današnji pojam Balkana politički pojam s negativnim konotacijama nastao da bi se Zapad oslobodio optužaba za rasizam, kolonijalizam, eurocentrizam i kršćansku nesnošljivost prema islamu, pa se zato projiciranjem vlastitih frustracija na ‘Balkance’ moglo zaobići uobičajene rasne ili vjerske insinacije. Balkan je tako poslužio kao skladište negativnih značajki naspram kojih je konstruirana pozitivna i samohvalisava slika ‘Europejca’ i ‘Zapada’.

Odgovor na poteškoće komunikacije i suradnje između Istoka i Zapada, među ostalim, stoljećima su bila i hodočašća, koja su svojevrsan lijek, jer hodočasteći vjernik u sebi stvara više prostora za drugoga otvarajući se Bogu, a onda i boljim poznavanjem tuđe situacije razbija nagomilane (nekad čak svjesno stvorene) predrasude.

1. TEOLOŠKO-POVIJESNI OSVRT NA HODOČAŠĆA

1.1. Definicija i opseg riječi hodočašće

Da bi se moglo govoriti o nekoj temi, izbjegavajući dvosmisljenosti i nesporazume, potrebno ju je najprije definirati. Tako za pojam hodočašće, u *Katoličkoj enciklopediji* pronalazimo ovakvu definiciju: “*Riječ hodočašće dolazi od lat. peregrinatio, ‘putovanje u stranu zemlju’, a radi se o pobožnosti koja se sastoji u tome da se pođe, pojedinačno ili skupno, u neko svetište ili na neko sveto mjesto i da tamo izvrši posebne religiozne čine, bilo s ciljem pobožnosti ili zaujeta pokore.*”²

Pozivanje na latinsku riječ u definiciji pojma hodočašće obvezuje tražiti korijensko značenje riječi *peregrinatio*. Imenica i pridjev *peregrinus* iz nje izveden, dolazi od *per-agrare*, što znači proputovati, proći, sa stvarnim značenjem putovanja u udaljene zemlje, putovanja na daleko, te je u sličnim varijantama ušla i u moderne jezike, bilo romanske (*peregrinación, pellegrinaggio, pèlerinage*), bilo germanske (*Pilgerung, pilgrimage*).

Riječ *peregrinatio* u samoj je starini, bilo poganskoj bilo kršćanskoj, značila samo ‘hoditi daleko’, ‘hoditi u udaljene zemlje’, dok nije poprimila semantičko obogaćenje te je u tehničkom smislu riječi počela označavati odlazak na neko sveto mjesto. Upravo takvo značenje riječi sadržano je u hrvatskoj riječi *hodočašće*, sastavljenoj od *hodati* i *častiti*, čime

---

² G. Anichini, *Pellegrinaggio*, Enciclopedia Cattolica, vol. IX, 1952. stupac 1080.

se označava vjerničko putovanje na sveta mjesta.³ Premda nas u striktnom smislu riječ hodočašće etimološki upućuje na hodanje, jer se nekoć uglavnom samo hodajući išlo na sveta mjesta, ona danas, što je bitno naglasiti, u vremenu suvremene prometne tehnologije i bolje povezanosti, označava bilo koje putovanje koje je povezano s odlaskom na sveta mjesta koje ima i svoj religiozno-duhovni cilj, po čemu se onda razlikuje od turizma. Štoviše, danas se malo tko odvaži poći pješice na neko udaljenije odredište, što čine tek pojedinci, ali je zato došlo do masovne pojave putovanja koja bi se umjesto hodočašćima mogla radije nazvati vozačašćima, ali zbog njihova religioznog karaktera i ona su uključena u značenje pojma hodočašće. Ne može se bježati od činjenice da su današnja brza komunikacija i brzi ritam života radikalno promijenili hodočasničku praksu, to jest prilagodili je suvremenom stilu i načinu života, ali je nisu dokinuli, jer hodočašće dodiruje intimnu bit ljudske konstitutivnosti. Hodočašća u striktnom smislu riječi prava su rijetkost na općoj razini, ali su zato na lokalnoj razini, barem u našoj zemlji, još poprilično raširena te se ubrajaju među vrlo značajna pastoralna sredstva.

1.2. Cilj hodočašća

Prvenstveni cilj hodočašća oduvijek je bio religiozni, to jest religijski. Taj cilj je redovito proizlazio iz osobne pobožnosti/ religioznosti pojedinca, da bi potom bio usmjeren i religijskoj pripadnosti pojedinca. Što se tiče kršćanstva, povijesno iskustvo, a i praksa svjedoče da se dogodio upravo takav pomak u odnosu na cilj. Dok su u samim počecima Crkve hodočašća bila rijetkost, premda ih je bilo, a uglavnom su na hodočašća vjernici išli iz osobnih religioznih pobuda, dotle se, s vremenom, takva hodočašća prihvaćaju kao dio religijske stvarnosti, to jest jedno od korisnih pastoralnih sredstava čiji pokretač nije pojedinac, nego kršćanska zajednica. Dok je

---

³ Usp. natuknica: *hodočastiti, hodočašće*, Rječnik hrvatskog jezika, LZ Miroslav Krleža-ŠK, Zagreb, 2000., str. 330.

nekad hodočašće bilo doživljavano samo kao osobna duhovno-pokorničarska praksa, s vremenom postaje uhodana duhovno-pastoralna praksa, koja nije izgubila, niti smije izgubiti svoju pokorničarsku dimenziju.

Religiozno-religijskom cilju kršćanskog hodočasnika svakako pripada želja da, posjećujući sveta mjesta, stupi u neposredniji odnos s Bogom. Intenzitet dijaloga s Bogom jamčili su oni po kojima su ta mjesta postala sveta, bilo da se radi o Palestini i Jeruzalemu, gdje je hodočasnik hodio tragovima Gospodnjim, bilo da je hodočastio na grobove mučenika koji su svjedočkom krvlju posvetili mjesta na kojima su dali život za Krista.

Nezaobilazan cilj svakog hodočašća, kako je već spomenuto, bila je pokornička dimenzija, koja je pronalazila svoje osmišljenje u obraćenju. Vjernik je odlazio na put tražeći dublji i iskreniji susret s Bogom, a to se moglo samo prihvaćajući Gospodnji poziv na obraćenje. Na hodočasničkom putu, tražeći i pronalazeći put do Boga, imao je prigodu jasnije razmišljati o samome sebi iz sasvim nove perspektive.

Cilj kršćanskog hodočašća je dolazak u šator sastanka s Bogom, u šator sastanka s Božjom riječi, gdje je u isto vrijeme i šator sastanka s Crkvom, gdje se događa susret izmirenja (šator susreta izmirenja), nakon čega se preda nj prostire euharistijski stol (šator euharistijskog susreta), da bi potom bio pozvan živjeti ljubav (šator susreta s ljubavlju), koja se onda otvara cijelom čovječanstvu (šator susreta s čovječanstvom). Cilj hodočašća je također osobni susret s Bogom i sa samim sobom (šator osobnog susreta), a na hodočašću hodočasnik ima prigodu ući i u šator kozmičkog susreta s Bogom. Hodočašće bi stoga moralo biti i put ulaska u šator susreta s Marijom, Gospodinovom Majkom, svetištem u koje je hodočastila sama Riječ Božja.⁴

---

⁴ Usp. Pontificio Consiglio della Pastorale per i Migranti e Itineranti, *Il Pellegrinaggio nel Grande Giubileo del 2000*, Città del Vaticano, 1998., br. 33-42.

1.3. Važnost i sadržaj kršćanskog hodočašća

Već u Knjizi Sirahovoj Sveto pismo naglašava kako putovanja mogu čovjeku donijeti višestruku duhovno-intelektualnu korist i iskustvo: “*Tko je mnogo putovao – mnogo zna, i tko je mnogo iskusio – umno zbori. Tko nije ništa iskusio – malo znade: a tko je putovao, u svemu se snalazi. Mnogo vidjeh na putovanjima svojim i više shvatih nego što mogu iskazati*” (Sir 34, 9-11). Ako to vrijedi za obična putovanja, koliko više vrijedi za putovanja koja nose ispred sebe atribut svetog putovanja!

Zato su u mnogim religijama hodočašća značajan dio religioznosti, kao što su svoje mjesto dobila i u kršćanstvu, koje duhovnost hodočašća razvija na tragu hodočasničke prakse izraelskog naroda, preuzimajući tri bitne odrednice. Hodočašće za kršćane, poput onoga Abrahamova, označava najprije odlazak u daleko mjesto. Iskustvo naroda Izraelova utječe na to da se počne poimati cjelokupni život na zemlji kao svojevršno prognanstvo u kojem je čovjek daleko od Gospodina, što je druga dimenzija izraelskog hodočašća. Naposljetku, kao što je za židove bilo nedjeljivi dio religioznosti hodočašćenje u jeruzalemski Hram, tako i za kršćane treća odrednica hodočašća biva hodočašćenje prema nebeskom Jeruzalemu.⁵ Na tragu toga kršćansko hodočašće postaje povlašteni izraz i slika “Crkve hodočasnice”.⁶

Imajući u vidu cilj hodočašća, malo-pomalo se osmišljavao i njihov sadržaj, koji se u kršćanstvu obogaćuje nadnaravnim elementima božanske objave, te tako hodočašća vrlo brzo dobivaju ekleziološku, sakramentalnu i kristološku dimenziju. Obraćanje kršćanina nije samo osoban čin i privatno iskustvo koje je doživio, nego ga on najbolje doživljava kroz sakramente zajednice i vjernika, gdje ga onda nosi i dijeli s drugima. Zato

---

⁵ Usp. A. Solignac, *Pèlerinage*, u: *Dictionnaire de spiritualité* XII-1, Paris, 1971., stupac 888-893. Glede nekršćanskih hodočašća, u ovdje navedenom rječniku i pod istim pojmom, dva druga autora nastavljaju članak oslikavajući značenje hodočašća u budizmu (P. Tietsch, stupac 893-897) i u islamu (L. Pouzet, 897-901).

⁶ Usp. C. Mazza, *Santa è la via. Pellegrinaggio e vita cristiana*, Bologna, 1999., str. 71-88.

uz obraćenje okrunjeno sakramentalnim pomirenjem bitni sadržaji hodočašća postaju slušanje riječi, susret s euharistijskim Gospodinom, učvršćenje euharistijskog zajedništva i prakticiranje ljubavi prema potrebnima.⁷

1.4. *Vrijeme i mjesto hodočašća*

Budući da se Gospodin u Svetom pismu objavljuje kao stvoritelj vremena i ravnatelj njegova ritma, on određuje svome narodu da mu iskazuje štovanje u određenim vremenima. Najprije traži da mu posvete subotu, a određuje im i razne druge blagdane tijekom godine, diktirajući i precizne upute kako će ih svetkovati. Osim toga, Stari zavjet Izraelcima jasno propisuje i dužnost hodočašćenja Gospodinu tri puta godišnje: o blagdanima Pashe, Pedesetnice i Sjenica (usp. Izl 23, 14-19 i Pnz 16, 13-17).⁸

Kršćanstvo prihvaća i nastavlja logiku svetog vremena, s time da mijenja sadržaje, dajući im dublji smisao. Utjelovljeni Krist je tako snažno obilježio ljudsku povijest, prostor i vrijeme da kršćani dan njegova uskrsnuća uzimaju kao središte života, koje određuje ritam vremena, bilo tjedni bilo godišnji. S Kristom je započelo novo vrijeme, tako da su s vremenom kršćani počeli i računati vrijeme od njegova rođenja, a u tjednoj proslavi njegova uskrsnuća vidjeli su izvor i uvir cijeloga svojeg života, po čemu se je kršćanstvo razlikovalo od svih drugih religija.⁹

---

⁷ Glede ove tvrdnje može se pogledati: Ufficio Nazionale della CEI per la Pastorale del tempo libero, turismo e sport, *Le radici cristiane del pellegrinaggio: spiritualità e vita personale*, Milano, 2006. Ovaj dokument, kojemu je potpisnik Carlo Mazza, voditelj toga talijanskog nacionalnog pastoralnog ureda, jasno ističe kako hodočasnička duhovnost treba biti kristološka, asketsko-mistička, sakramentalna i crkvena.

⁸ Potanje o odnosu hodočašća u Starom i Novom zavjetu može se pronaći u C. Rusconi, *Antropologia e teologia cristiana del pellegrinaggio*, u: *L'Europa del pellegrinaggio*, Rimini, 1988., str. 9-19.

⁹ Usp. J. Ries, *Il pellegrinaggio nella vita dell' "homo religiosus"*, u: *Il pellegrinaggio nella formazione dell'Europa. Aspetti culturali e religiosi*, Padova-Bologna-Bruxelles, 1990., str. 25-27.

Shodno tome, kršćaninu je svako vrijeme prikladno za hodočašće, ali isto tako zna da postoje milosna vremena, u kojima se hodočasti intenzivnije. Hodočasnička vremena ovise s jedne strane o liturgijskim vremenima Crkve, kao i o svetom vremenu svetišta u koje se ide. Jaka liturgijska vremena, kao i godišnji spomen sveca koji se časti u nekom svetištu uvijek su prigoda za intenzivnija i brojnija hodočašća, te tako u nekoj mjeri "uvjetuju" vrijeme hodočašća.¹⁰

No izbor vremena hodočašća ovisi također i o sasvim privatnim razlozima, bilo pojedinca bilo zajednice, te se ravna prema unutarnjem smislu koji se želi dati hodočašću. Na temelju toga može se govoriti i o različitim profilima hodočašća uvjetovanih nakanama samih hodočasnika. Tako postoje hodočašća pripreve ili hodočašća zahvale, čiji se smisao ravna prema općem kršćanskom osjećaju za liturgijsko vrijeme, premda nije izravno vezano.

Hodočašća pripreve nastaju kao odraz potrebe da se kršćanin suobliči Kristu i svoj život usmjeri prema njegovu uskrsnuću, a da se kršćanska hodočasnička praksa prilagođava toj životnoj potrebi. Hodočašće može postati životnije i plodonosnije ako se i samo prilagodi, na primjer, pokorničkom korizmenom hodu Crkve ili postane izraz pripreve lokalne zajednice za svoja vlastita crkvena slavlja. Isto tako, u novije doba, o značajnim je obljetnicama pojedinih župa ili mjesnih Crkava bila praksa da se organiziraju i hodočašća zahvale, napose u Rim na grobove mučenika, te se upriliči susret s Petrovim nasljednikom Svetim Ocem. Takva hodočašća nisu više uvjetovana liturgijskim vremenom, nego se organiziraju u najprikladnijem trenutku, koji odgovara pojedincu ili zajednici.

Kao što hodočašće pretpostavlja i određeni odnos prema vremenu, tako isto pretpostavlja i odnos prema mjestu. Hodočasnik putuje prema nekom svetom mjestu da bi se obratio

---

¹⁰ Ne smije se previdjeti ni činjenica da su hodočašća intenzivnija u vrijeme blagdana koji su prihvaćeni kao neradni dani u građanskom kalendaru, jer su tada ljudi slobodni od posla.

ili obnovio i obogatio duhovno. Premda se kršćani klanjaju Gospodinu u duhu i istini, dakle drukčije od židova, kojima je središte bogoštovlja bio jeruzalemski Hram, i kršćani se s posebnim poštovanjem odnose prema palestinskim mjestima na kojima je utjelovljena Božja Riječ proživjela svoj život na zemlji, to jest izvršila djelo otkupljenja ljudskoga roda.¹¹ No uz Betlehem, Nazaret, Jeruzalem, Maslinsku goru i Golgotu, svetim mjestima su postali i grobovi mučenika Petra i Pavla, kao i drugih mučenika iz prvih kršćanskih vremena. Nakon što Crkva stječe slobodu, gradi svetišta na "svetim mjestima", a ne će trebati mnogo vremena pa da Rim postane sveti grad poput Jeruzalema. Potom će naglim širenjem štovanja relikvijâ mučenika i mnoga druga mjesta zadobiti naziv svetog mjesta i time postati hodočasničko odredište.¹²

1.5. Drevnost hodočasničke prakse

Ostavljajući postrani pitanje hodočašća u drugim religijama, jer ne ulaze u opseg ove teme, poznato je da kršćanska praksa hodočašćenja seže u najdrevnija vremena, što svjedoči da je i kršćanin kao i svaki drugi *homo religiosus* prakticirao svoju duhovnost i kroz hodočašća postajući na taj način *homo viator*. Iz činjenice da je čovjek religiozno biće proizlazi i univerzalnost prakticiranja hodočašća u svim vremenima i svim religijama. Time što je kršćanstvo objavljena religija, ne dokida u kršćaninu osjećaj za hodočašćenje, nego ga samo osmišljava vlastitim sadržajima. U prvom razdoblju Crkve ne postoje neka mjesta predložena kao mjesta hodočašća,¹³ dok već u neposrednom postapostolskom razdoblju kršćani

---

¹¹ Usp. A. Rebić, *Vodič po Svetoj zemlji*, Zagreb, 2006., str. 9-14.

¹² Usp. J. Ries, *Il pellegrinaggio nella vita dell' "homo religiosus"*, u: *Il pellegrinaggio nella formazione dell'Europa. Aspetti culturali e religiosi*, Padova-Bologna-Bruxelles, 1990., str. 22-25.

¹³ Kršćani se klanjaju Ocu u duhu i istini (usp. Iv 4, 21-23), sukladno volji svojega Učitelja, koji, uspostavljajući bogoštovlje u duhu i istini, kao da dokida slavljenje Boga na posebnim mjestima i vremenima. Naknadna kršćanska praksa potvrdila je da se Bogu može i treba klanjati na

prakticiraju hodočašća na grobove mučenika. Kad Crkva u 4. st. dobiva slobodu, Palestina postaje posebno privlačno hodočasničko odredište, tako da već od četvrtoga stoljeća postoji spis i opis putovanja hodočasnika iz Bordeauxa nazvan *Itinerarium Burdigalense*¹⁴ i Egerijin (Eterijin) hodočasnički *Putopis* s hodočašća u Jeruzalem i sveta mjesta s početka 5. stoljeća.¹⁵

Razvidno je da su u prvim stoljećima kršćanstva privilegirano zajedničko hodočasničko odredište bili Jeruzalem i Sveta zemlja, dok nisu pali u ruke muslimanima, nakon čega sve više i više Rim postaje stjecište mnogih hodočasnika, a od 9. st., kao značajno hodočasničko odredište uz bok mu staje i Santiago de Compostela. Hodočašća u Rim postaju popularna napose od 1300., kad papa Bonifacije VIII. proglašava *Jubilejsku godinu* i promiče davanje oprosta. Tako se stvaraju takozvane rimske ceste (*Vie Romee*), koje su cijelu Europu povezivale s Rimom, a time je ujedinjavale međusobno, čime ona stara rimska izreka da svi putovi vode u Rim od tada ponovno postaje aktualnom.

Na tim hodočašćima, napose od 14. st., sudjelovali su i mnogi naši sunarodnjaci, već od ranoga srednjeg vijeka, premda su pisani izvori vrlo oskudni. O brojnosti hrvatskih hodočasnika u Vječnom gradu, koji su dolazili *ad limina apostolorum Petri et Pauli*, svjedoči činjenica da ih Dante spominje u svojoj Božanstvenoj komediji u, nama Hrvatima, vrlo poznatim stihovima iz 31. pjevanja *Raja*:

---

svakome mjestu, no ipak nije dokinula potrebu da se vjernik osjeti osnažen posjetom određenim svetim mjestima i u posebnim vremenima.

¹⁴ Usp. A. Hamman, *Itinerarium Burdigalense*, u: *Dizionario patristico e di antichità cristiane*, Marietti, Casale Monferrato, 1983., stupac 1884; M. Mandac, *Uvod u Egerijin Putopis*, Služba Božja, Makarska, 1999., str. 10-11. Ovaj neimenovani hodočasnik se oko godine 333. zaputio iz Bordeauxa kopnom preko Carigrada i Male Azije do Jeruzalema, opisavši na latinskom svoje putovanje. Opisivao je škrto tek samo najvažnije stvari, prolazeći kroz pokrajine (prenočišta, razdaljine, imena gradova i pokrajina...), a tek u Jeruzalemu opisuje mnogo opširnije ono što je vidio. Vraćao se preko Makedonije i Rima do Milana.

¹⁵ Za hrvatsko izdanje usp. Egerija, *Putopis*, Služba Božja, Makarska, 1999., preveo, napisao uvod i bilješke M. Mandac.

*Qual è colui che forse di Croazia
Viene a veder la Veronica nostra* (Paradiso 31, 103)

Ko' taj što možda iz Hrvatske sada
Dolazi našu Veroniku zreti (Raj, 31, 103)
(prepjev Mihovil Kombol).¹⁶

2. OBLICI HODOČAŠĆA

U ovom dijelu cilj je iznijeti najznačajnije oblike hodočašćenja, bilo tradicionalne bilo suvremene, kojima pripada značajna uloga u upoznavanju i zbližavanju kršćana u Europi, ne samo između pripadnika različitih kršćanskih Crkava i denominacija, nego i zbližavanju pripadnika iste vjeroispovijesti koji su se u razdoblju od nekoliko desetljeća našli u različitom društveno-političkom sustavu, koji je prouzročio udaljavanje jednih od drugih, kao i međusobno nepoznavanje.

2.1. *Tradicionalna hodočašća u Europi*

Govoreći o značajnim kršćanskim hodočasničkim mjestima koja potpomažu boljem upoznavanju i zbližavanju kršćana u Europi, treba spomenuti najprije velika tradicionalna hodočasnička mjesta i odredišta u Europi, a to su Santiago de Compostela¹⁷ i nadasve Rim, središte zapadnog kršćanstva.

---

¹⁶ Usp. Z. Ladić, *Hrvatska srednjovjekovna hodočašća*, Vijenac, broj 337, 1. veljače 2007. Autor spominje da je bilo i spornih sudova o hodočašćima. Honorije od Autuna se je na primjer u 12. st. protivio praksi hodočašćenja, smatrajući da je pobožniji čin davanje novca sirotinji nego njegovo trošenje za put u neko hodočasničko središte. Jedino hodočašće koje je Honorije odobravao bilo je hodočašće radi pokore, u slučaju da je neki vjernik počinio teški grijeh; svako drugo hodočašće smatrao je nepotrebnom željom vagabunda za putovanjem. Sumnjičavost prema hodočašćima izrazio je i zagrebački biskup bl. Augustin Kažotić (1260./65.-1323.), upozoravajući kako se pojedini vjernici na proštenjima opijaju i tuku.

¹⁷ O značenju ovog hodočasničkog mjesta potanje u M. Delahoutre, *Il pellegrinaggio a san Giacomo di Compostela*, u: *Il pellegrinaggio nella*

Gledano iz povijesne perspektive našega naroda, do prije dvadesetak godina odijeljenog komunističkim zidom od ostatka Europe, oni koji su iskusili radost hodočašćenja u Rim, znaju kako ih je hodočašće sjedinjavalo s drugim kršćanima, koji su, među ostalim, pripadali istom uljudbenom prostoru. Hodočašća su bila prigode istinskog svjedočanstva, potrebe i želje da svi kršćani uživaju isti stupanj slobode, te da se nađe razumijevanje i potpora onih kojima je bilo dano živjeti u slobodi, da ne gase nadu, nego, dapače, da se bore za njezino puno ostvarenje.

2.2. Marijanska hodočašća

U kontekstu teme valja nešto reći i o marijanskim hodočasničkim odredištima, jer ona, uz tradicionalna, okupljaju najveći broj hodočasnika, te su neizostavno značajna za povijest i duhovnost mnogih europskih naroda. Ovdje treba spomenuti samo neka, koja imaju međunarodni značaj, izostavljajući ona svetišta i mjesta koja su bitna samo na lokalnoj razini, što ne znači da se bez njih može pisati povijest i zamisliti duhovni život jednog naroda.¹⁸ Uz to, neka se od marijanskih svetišta ubrajaju u tradicionalna hodočasnička mjesta, kao što je Sveta kuća u Loretu¹⁹ ili Jasna Gora u Czestochowi.²⁰ Njima se u novije vrijeme treba pribrojiti ponajprije Lourdes i Fatima, u prošlom stoljeću iznimno velika stjecišta hodočasnika, mjesta

---

formazione dell'Europa. Aspetti culturali e religiosi, Padova-Bologna-Bruxelles, 1990., str. 193-210.; M. Hauf, *Il cammino di Santiago*, Roma, 2004.

¹⁸ Tako na primjer, tko bi mogao ne spomenuti značenje za naš narod solinskog Prasvetišta, Marije Bistrice, Sinja, Trsata, itd.

¹⁹ Više o loretskom hodočašćenju može se pročitati u G. Santarelli, *Il pellegrinaggio lauretano*, u: *Il pellegrinaggio nella formazione dell'Europa. Aspetti culturali e religiosi*, Padova-Bologna-Bruxelles, 1990., str. 39-120.

²⁰ O značenju czestochowskog svetišta za Poljsku, za očuvanje vjere, te svijesti i želji za slobodom u vrijeme komunističkog režima, može se vidjeti u L., Grygiel, *Il pellegrinaggio a Czestochowa, Il pellegrinaggio nella formazione dell'Europa. Aspetti culturali e religiosi*, Padova-Bologna-Bruxelles, 1990., str. 173-192.

susreta i zbližavanja kršćana. Prema broju hodočasnika Lourdes je svakako značajniji, ali za ovu našu temu ne treba zaboraviti da je Fatima nezaobilazna, jer su fatimska ukazanja od samih početaka, svojim pozivom na molitvu za Rusiju, nosila poruku zajedništva i solidarnosti kršćana u Europi, koja je jednim dijelom bila nasilno odcijepljena od zajedničkih kršćanskih korijena.

Dolazeći na naše domaće prilike, ne može se ne ukazati na fenomen Međugorja, kao značajnog hodočasničkog odredišta, ne želeći ulaziti u tumačenje autentičnosti ukazanja niti u druge teološko-eklezijalne konotacije. Međugorje je od samog početka, još u vrijeme bivše države, meta velikog broja hodočasnika iz cijele Europe i svijeta. Prolazeći kroz Hrvatsku i dolazeći u krajeve Dalmacije i Hercegovine, mogli su upoznati stanje Crkve i naroda u onom režimu, kao i zapadnoeuropske gabarite naše uljudbe. Mnogima je to bila prigoda da prvi put čuju za Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, te da uoče živost i životnost stanja duha i vjere Crkve koja živi na tom području.

2.3. *Papinstvo i hodočašća u novije vrijeme*

2.3.1. Pape kao hodočasnici

Drugi vatikanski sabor provodi značajnu reformu u prošleme stoljeću, a jedan od eklesiološko-teoloških naglasaka jest i poimanje Crkve kao hodočasnice u vremenu dok ne prispje u nebeski grad (usp. LG 9). A kako je Crkva model svakom pojedinom vjerniku, iz ovog se zaključuje da je i svaki vjernik pozvan osjetiti se hodočasnikom prema nebeskoj domovini, a takvu svijest može produbljivati i osnaživati samim hodočašćima. Ako je Crkva Drugoga vatikanskog sabora pozvala vjernike da čitaju znakove vremena, onda je sigurno jedan od znakova vremena širenje hodočasničke svijesti i prakse. Hodočašće slikovito i simbolički obnavlja i predstavlja svijest Crkve hodočasnice, te je i ostvaruje kroz snažno duhovno iskustvo. Kako je Crkva bitno zajednica kojoj je cilj ponuditi zajedništvo svakome čovjeku, tako ni hodočasnici ne mogu biti izuzeti od takve odgovornosti, crkvenog poziva i poslanja.

Stoga su i rimski prvosvećenici, osim što su zaslužni za pastoralno-liturgijsku obnovu Crkve, od Drugoga vatikanskog sabora naovamo, poznati i kao hodočasnici, pokazujući svojim primjerom eklesiološki značaj Sabora kad govori o Crkvi kao o narodu Božjemu u hodu. Tako je Ivan XXIII. već na početku rada Sabora (1962.) hodočastio Loretskoj Gospi, dok je Pavao VI. u jeku Sabora hodočastio u Svetu zemlju (1964.), a i poslije tijekom svoje papinske službe obavio je nekoliko hodočašća. Taj Papa je za svoje znamenito hodočašće, koje je bilo odraz hodočasničke klime Drugoga vatikanskog sabora, odredio trostruki cilj: prikazati Crkvi Kristu, promicati jedinstvo kršćana i moliti za mir među ljudima.²¹

Smjerom koji su započeli Ivan XXIII. i Pavao VI. nastavio je Ivan Pavao II., kao pravi papa hodočasnik. Veliki jubilej, kao vrhunac njegova pontifikata, bio je obilježen i njegovim osobnim hodočašćima,²² ali i bez toga taj je papa nazvan svjetskim hodočasnikom ili Papom hodočasnikom, jer je svoju hodočasničku petrovsku službu vršio kao veliki hodočasnik misionar po cijeloj kugli zemaljskoj. Dolazeći iz Poljske, znao je dobro kakvo je stanje ostavio u svojoj domovini, kao uostalom i u drugim zemljama istočnoga bloka, tako da je mnoge svoje inicijative usmjeravao prema ostvarivanju punog europskog zajedništva, koje se temelji na ostvarenju prava i sloboda svih njezinih građana, a ne samo onih koji su živjeli u slobodnom i demokratskom dijelu.

Njegova apostolska putovanja bila su stvarna hodočašća, na koja nije hodočastio samo on, nego s njime i milijuni vjernika diljem svijeta. I hrvatski je narod, u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, kad mu je bilo najteže, imao prigodu ugostiti

---

²¹ Usp. Pontificio Consiglio per la Pastorale dei Migranti e Itineranti, *Il Pellegrinaggio nel Grande Giubileo del 2000*, Vaticano 1998., br. 20. (elektronsko izdanje se može naći na službenim stranicama Vatikana www.vatican.va, što vrijedi i za sve ostale dokumente, bilo papinske bilo pojedinih dikasterija Rimske kurije koji su navedeni u ovom radu).

²² Usp. Ivan Pavao II., *Lettera del Sommo Pontefice Giovanni Paolo II sul pellegrinaggio ai luoghi legati alla storia della salvezza*, Città del Vaticano, 1999.

ovog Papu hodočasnika, te skrenuti pozornost na poteškoće i nepravde koje je morao trpjeti u nametnutom ratu.

Osim Papinih hodočašća i pastirskih pohoda drugim zemljama (102 putovanja izvan Italije), značajna postaju hodočašća vjernika iz istočnih zemlja u Rim kad se otvaraju granice.

2.3.2. Svjetski dan mladih i zbližavanje kršćana u Europi

No Ivan Pavao II. ne prepušta svu inicijativu hodočasniciima, nego, u duhu osjećaja da je i sam hodočasnik, pruža prigodu vjernicima, napose mladima, da steknu autentično iskustvo hodočašća. Organizirana hodočašća mladih na zajedničke godišnje susrete, postaju vrlo drag i popularan oblik hodočašća na europskoj i svjetskoj razini. Tako su mladi na Cvjetnu nedjelju - a i papa Benedikt XVI. je zadržao tu praksu - hodočastili i hodočaste svake godine na susret mladih s Petrovim Nasljednikom u Vječni Grad, a svake druge godine izabire se neko svjetsko odredište gdje se okupljaju mladi iz cijeloga svijeta.

Značenje tih hodočašća bilo je nemjerljivo za tolike mlade s europskog istoka koji su imali prigodu u njima sudjelovati ili pak s nadom slušati o takvim okupljanjima. Ne može se ne govoriti o proročkoj dimenziji navještaja bolje budućnosti mladima iza *željezne zavjese* i znaku nade kad su mladi njemački katolici u siječnju 1985. donijeli hodočasnički križ mladih u Prag. To je bio simbol zajedništva s općom Crkvom, ali i znak nade u ostvarenje vremena bez željeznih zavjesa, iza kojih su tada živjeli vjernici u zemljama pod komunističkom upravom. To je bio znak blizine slobodne Europe s braćom koja su trpjela progone i represiju komunističkog režima.

Drugi važan događaj, iz kojeg iščitavamo ideje vodilje ovakvih susreta, bilo je hodočašće i susret mladih u Czestochowi već 1991. godine. Tom prigodom, obraćajući se u svom pismu mladima, Papa je naglasio: *“Za sve, mlade Istoga i Zapada, Sjevera i Juga, hodočašće u Czestochowu bit će svjedočanstvo vjere pred cijelim svijetom. Bit će hodočašće slobode preko granica država koje se otvaraju sve više Kristu, Otkupitelju*

čovjeka... Napose potičem vas, mladi iz zemalja Istočne Europe. Nemojte izostati s ovog susreta, koji se već od sada profilira kao nezaboravan susret između mladih Crkava Istoka i Zapada. Vaša prisutnost u Czestochowi bit će svjedočanstvo vjere iznimnog značenja.”²³ A nekoliko godina kasnije, u pismu u prigodi studijskog seminara o Međunarodnom danu mladih, osvrćući se na cilj tih hodočašća, napisao je ovako: “Mladi su pozvani biti hodočasnici na ulicama svijeta. U njima Crkva vidi sebe samu i svoje poslanje među ljudima; s njima prihvaća izazove budućnosti, svjesna da cijelom čovječanstvu treba obnovljena mladost duha. Ovo hodočašće mladoga naroda gradi mostove bratstva i nade između kontinenata, naroda i kultura.”²⁴

Mladi kršćani, željni spoznaje, neopterećeni predrasudama stvorenih zidova i barikada, otvoreni životu, na hodočašćima su upoznavali jedni druge, učeći kako i oni “drugi” nisi ništa drukčiji od njih. Zato su bili snaga od koje je Crkva očekivala aktivno sudjelovanje u procesu sjedinjenja Europe, ne samo rušenjem izvanjskih zidova nego gradeći novo čovječanstvo polazeći iz duhovnog iskustva Boga i čovjeka.

2.3.3. Jubilejska hodočašća i zbližavanje kršćana

I tek minuli Veliki jubilej 2000. godine bio je sav u znaku hodočašća, kao što i podsjeća apostolsko pismo *Incarnationis mysterium* koje veli da je hodočašće jedan od znakova koji su bili svjedočanstvo vjere i osnaženje pobožnosti kršćanskog naroda.²⁵ Ova hodočašća su imala ponajprije unutarcrkveno

---

²³ Ivan Pavao II., *Messaggio di Giovanni Paolo II per la VI Giornata mondiale della Gioventù*, Dal Vaticano, 15. agosto 1990, solennità dell'Assunzione di Maria ss.ma.

²⁴ *Lettera di Giovanni Paolo II al cardinale Eduardo Francisco Pironio in occasione del Seminario di studio sulle Giornate Mondiali della Gioventù promosso a Czestochowa*, Dal Vaticano, 8 Maggio 1996., br. 2.

²⁵ Usp. *Incarnationis mysterium*, 7, Città del Vaticano, 1998. O hodočasničkoj dimenziji Velikog jubileja viđenoj iz perspektive organizatora, može se podrobnije naći u P. Pennacchini, *Il pellegrinaggio nel Grande Giubileo dell'Anno 2000*, u: *Pellegrinaggio ieri e oggi*, Stresa, 2000., str. 215-224.

obilježje i značenje, ali ne samo to. Njima se željelo ostvariti i općeljudsko, te misijsko poslanje Crkve.

Vjernik hodočasnik, ostvarujući jubilejske ciljeve i sadržaje, trebao bi postati primjer svakom drugom ljudskom hodočasniku koji hodočasti ovim svijetom tražeći istinu o sebi i o Bogu. Uz to hodočašća bi trebala ostaviti odjeka u duši kršćanina koji, nakon što se susreo s milosrdnom ljubavlju Božjom, tu istu ljubav živi i svjedoči u susretu s drugima.²⁶

2.4. *Hodočasničke inicijative na drugim razinama*

2.4.1. Srednjoeuropski katolički dan

Jedna od hodočasničkih kršćanskih inicijativa na tragu većeg zbližavanja kršćana u Europi jest svakako i *Srednjoeuropski katolički dan*, nastao kao plod teologije Ivana Pavla II. o reevangelizaciji Europe, a prvi susret je održan u Beču 1983. Već tada se govorilo o kristijanizaciji cijele Europe, te je to bio nagovještaj crkvenog nastojanja za njezinom integracijom, rušeći političke i ideološke podjele koje su odvajale narode i države. Cijela manifestacija odvija se pod geslom *Krist – nada Europe*, čime kršćani žele na svoj način i svojim sredstvima pokazati svoje prioritete i ponuditi način prevladavanja jazova u Europi. Isto tako se želi reći da je Krist nada za ujedinjenu Europu, te je tako i ova manifestacija, koja je na hodočasničkom putu obišla i objedinila osam srednjoeuropskih zemalja,²⁷ dala svoj prinos ujedinjenju Europe, uvijek uz napomenu da pravo na članstvo u ujedinjenoj Europi imaju svi narodi, a ne samo oni kojima moćniji i razvijeniji dopuste. Kršćani koji su bili uključeni u ove susrete dijelili su zajedničku svijest da se

---

²⁶ Usp. Pontificio Consiglio della Pastorale per i Migranti e Itineranti, *Il Pellegrinaggio nel Grande Giubileo del 2000*, Città del Vaticano, 1998., br. 31. i 38.

²⁷ U inicijativu srednjoeuropskoga katoličkog dana uključene su Crkve sljedećih zemalja: Austrije, Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Mađarske, Češke, Slovačke i Poljske.

zajednička budućnost Starog kontinenta ne može graditi bez njezine kršćanske baštine, osobito kršćanskih vrijednosti, koje su nerijetko politički vođe stavljali u zapečak.

2.4.2. Hrvatsko-slovenska hodočašća

Toj inicijativi vrijedno je pribrojiti i jednu drugu lokalnu inicijativu crkava u Sloveniji i Hrvatskoj koja je svoj izričaj našla u hodočašću. Od 2003. godine vjernici katolici iz Slovenije i Hrvatske se svake dvije godine susreću na zajedničkim hodočašćima u marijanskim svetištima. Prvo hodočašće bilo je 2003. u Mariji Bistrici, a dvije godine poslije u Brezju u Sloveniji. Godine 2007. susret se održao na Trsatu, a sljedeće godine planirano je održati ga u cistercitskoj opatiji u Stični.

Ovakvi susreti prigoda su za osnaživanje bratskih veza između slovenskoga i hrvatskog naroda, čuvanje mnogovrsnih poveznica (zemljopisne, povijesne, jezične bliskosti, kulturne baštine), od kojih je najznačajnija veza zajednička kršćanska vjera i pripadnost Katoličkoj crkvi. I kako je evanđeoska poruka ljubavi prema Bogu i čovjeku najmoćnija povezanost koju je moguće ostvariti na zemlji, hrvatski i slovenski vjernici uvjereni su kako upravo ona mora predstavljati temelj i svakog drugog zajedništva. Cilj ovih hodočasničkih susreta je također smanjiti napetosti između dviju država, te činiti dobro jedni drugima, živjeti u brižljivosti i prijateljstvu i zalagati se za dobro jednih prema drugima, kako je naglasio predsjednik Slovenske biskupske konferencije Alojz Uran prilikom prošlogodišnjega hodočašća Majci Božjoj na Trsatu.²⁸

2.5. Ekumenski značaj hodočašća

Poznata je činjenica da su konfesionalne podjele također otežale zajedništvo kršćana u Europi, te se sada traži

---

²⁸ Usp. I. Uldrijan, *Povezanost kroz povijest – pouka za budućnost*, Glas Koncila 34 (1731), od 26. kolovoza 2007.

načina kako bi se premostili nastali jazovi. Jedan od takvih mostova mogu biti upravo hodočašća, što je pokazalo iskustvo posljednjih desetljeća. Tako zbližavanju kršćana u Europi pridonosi i Taizeovski ekumenski pokret koji na svojim godišnjim susretima okuplja tisuće mladih iz svih krajeva Europe. Osim što služi kao prigoda za susrete i upoznavanje kršćana, te prilikâ u pojedinoj zemlji, djelovanje tog pokreta ima i snažno ekumensko značenje, to jest i dijaloški cilj.

Na tragu davanja zajedničkoga kršćanskog svjedočanstva u Europi, 4. europski kongres o hodočašćima i svetištima, održan u marijanskom svetištu Kevelaer (Njemačka) od 20. do 23. rujna 2004. godine bio je naslovljen "*Ekumenizam svetosti*" - *Hodočašće na početku trećeg tisućljeća*, čime se potvrdilo da ekumenizam i hodočašća imaju zajedničkih elemenata. Kao što bi hodočašću bez pokorničke dimenzije nedostajalo nešto bitno, tako je uvijek naglašavano da takva dimenzija preispitivanja i obraćanja mora dominirati i u ekumenskim susretima, tako da je sam ekumenizam nazvan hodočašćem prema jedinstvu.

Štoviše, sama hodočašća mogu postati na mnogo načina ekumenska hodočašća i objediniti osobe koje pripadaju različitim predajama, te omogućiti da se susretnu i da uče jedni od drugih povijest, pobožnost, bogoštovni život i crkvenu disciplinu. Hodočašća se mogu organizirati na "svetim mjestima" i postati prigoda za molitvu za jedinstvo.²⁹

3. ZNAČENJE HODOČAŠĆA U SUVREMENOM SVIJETU

3.1. *Hodočašća danas u ujedinjenoj Europi*

Cjepkanjem europskog kontinenta na države i državice, izgubio se osjećaj za organsku cjelovitost europskog tkiva koja je postojala u srednjem vijeku, te je u praktičnom smislu otežana protočnost putnika i hodočasnika, koja je postojala

---

²⁹ Na vatikanskim web stranicama *Papinskoga vijeća za pastoral selilaca* mogu se pronaći završna izjava i zaključci spomenutoga kongresa.

nekoć na rimskim i srednjovjekovnim cestama Europe izgrađenima i u hodočasničke svrhe, čije se značenje povećalo s povećanjem broja hodočasnika koji su njima prolazili. Tek se u novije doba, ujedinjavanjem Europe, u određenom smislu otklanjaju prepreke takve naravi, koje ne bi smjele ići nauštrb suvereniteta i identiteta pojedinog naroda, nego bi mu trebale omogućiti jednakopravnost u zajedničkoj obitelji naroda.

Nedvojbena je, međutim, da i danas, u ujedinjenoj Europi postoje predrasude i nerazumijevanja jednih prema drugima, te da zbog određenih razloga postoje strahovi od drugoga i udaljavanje od njega. Kad se dogodilo da je Europa prodisala s oba plućna krila, kako je često govorio Ivan Pavao II., danas vidimo da u njezinim plućima ima još nataloženog crnila koje se nije dobro iščistilo, te je tako potrebno novo i zauzeto djelovanje kršćana.³⁰

Kako se ne bi dogodilo da Europa odsječe granu na kojoj sjedi, to jest da u ovom tehnološko-materijalističkom mentalitetu zamrači svijest o tome kako je svaki čovjek hodočasnik prema nebu, a ne samo građanin zemlje, kršćani hodočasnici joj dozivlju u svijest njezine kršćanske korijene. Da ne padne u adamovsku napast pristranog procjenjivanja dobra i zla, na temelju isključivo vlastite ljudske procjene, na temelju želje da sve ostvari u jednom trenu ovdje i sada, bez muke i napora, izlažući se opasnosti da se isključi iz tijekova nadnaravnog života i ostane trajni lutalac, hodočašća su poziv na spoznaju vrednota za koju se treba izboriti i radi koje se isplati namučiti. To je spoznaja do koje treba doći iskustvom nedostatnosti kroz koje prolazi hodočasnik u svom traženju cilja, te isto tako velikom radošću kad dođe u ozračje svetoga u kojem je pronašao osmišljenje svojih napora.

---

³⁰ Sam Papa je na svom drugom hodočašću u Santiago de Compostela, ne bez razloga, u ovom stjecištu hodočasnika različitih naroda i kultura, molio pred Gospinim likom za Europu bez granica koja neće zanijekati svoje kršćanske korijene (usp. M. Delahoutre, *Il pellegrinaggio a S. Giacomo di Compostela*, u: *Il pellegrinaggio nella formazione dell'Europa. Aspetti culturali e religiosi*, Padova-Bologna-Bruxelles, 1990., str. 208-210.), što daje naslutiti koliku je snagu i kakovu važnost pripisivao hodočašćima.

Da se ne bi stvarali zidovi nepoznavanja, predrasude i mržnje kakvih je bilo u prošlom stoljeću, autentična poruka hodočašća, koja idu preko granica, jest da ne bi trebale postojati takve umjetne i nepoštene podjele među njezinim narodima i stanovnicima.

Da se ne bi život mjerio samo u društvenim kategorijama blagostanja i standarda, hodočašća ukazuju, relativizirajući materijalni interes, na druge značajnije ljudske vrednote oko kojih se treba okupljati, kako bi se onda izbrisale spomenute društvene razlike između Istoka i Zapada, Sjevera i Juga.

Europski čovjek, koji je u svojoj povijesti hodočašće smatrao konstantom svojega religioznog života, svoje vizije svijeta i svoje kulture, u kojoj je prakticiranje kršćanskog hodočašća pridonijelo razvoju svijesti europskog identiteta, i danas bi se trebao vratiti autentičnoj poruci hodočašća koja osvjetljava značenje vjerskih korijena europske kulture i trajnost vrijednosti na kojima počiva.³¹

3.2. *Hodočašća i postmoderna*

U ovo vrijeme, koje nazivamo postmodernom, čovječanstvo kao da se zaputilo prema pozitivnim ciljevima različite vrste: svjetski integracijski procesi, osjetljivost za pluralizam i poštivanje različitih povijesnih i nacionalnih identiteta, znanstveni i tehnički napredak, međureligijski dijalog, sredstva društvenog priopćavanja koja povezuju cijeli svijet. Ali isto tako ima i onih negativnih pojava, starih prepreka u novim oblicima: pošast ekonomskog iskorištavanja, politička prevrtljivost, znanstvena arogancija, vjerski fanatizam,³² čemu se još može pribrojiti nagla sekularizacija, individualizam, sinkretizam i

---

³¹ Usp. A. Morganti, *Le vie che hanno fatto l'Europa*, u: *L'Europa del pellegrinaggio*, Rimini, 1998., str. 5-8.

³² Usp. *PGG 2000*, br. 24.

politeizam, unutar čega bi pravo hodočašće trebalo služiti kao središte religioznosti i obnova žive i osobne vjere.³³

Brzina života također je odlika vremena u kojem živimo, a ona, dok troši i iscrpljuje čovjeka, nužno ga nuka da traži načine i sredstva da se iznutra obnavlja i odmara.

Kršćanska hodočašća nude sigurnost da će u svom životnome traženju čovjek doći na cilj.

Oduvijek su putovi i hodočašća skraćivali udaljenost među zemljama i ljudima. Hodočašća ne otuđuju, kao što se može dogoditi otuđenje putem medija, kada, premda globalno povezani, u virtualnom susretu, ljudi gube osjećaj za neposredno i izravno susretanje, te osjetljivost jednih za druge. Zato nije bilo dovoljno na bilo koji način premostiti udaljenost koja je vladala, već je trebalo smanjiti duhovne udaljenosti među ljudima. Kao takva, hodočašća mogu pridonijeti da se razbiju predrasude koje se stvaraju o drugima kad ih se ne pozna izbliza. Samo onaj tko je nogom stupio ne nečije tlo, istinski je upoznao dotičnu zemlju, konkretne ljude, bio im blizak i spreman dijeliti njihovu sudbinu.

Hodočašću je prvotni cilj religiozni, a to je izmirenje i pokora, žeđ za Božjom blizinom. Ako je pobožanstvenjenje čovjeka stvarni cilj,³⁴ onda je to poticaj i na suobličavanje Bogu i međusobno zajedništvo s čovjekom na zemlji, napose u ovom vremenu koje je obilježeno naglašenim individualizmom. Iz toga je razvidno da učinci stvarnog izmirenja s Bogom nisu samo u okomitoj transcendentalnoj dimenziji nego i u vodoravnoj prema čovjeku.

Tko se na pravi način izmiruje s Bogom, taj ujedno sebe otvara i ljudima. Na hodočašću se smanjuje udaljenost između Boga i ljudi, te time automatski i među ljudima, jer je hodočasnik spreman na ovakvo unutarne hodočašće. Zajedništvo s Bogom koje hodočasnik traži na svetim mjestima na koja hodočasti, jasan mu je poziv na svetost i obveza da se

---

³³ Usp. C. Mazza, *Santa è la via. Pellegrinaggio e vita cristiana*, Bologna, 1999., str. 17-34.

³⁴ Usp. PGG 2000, br. 13.

sveto odnosi prema svom bližnjemu, primjenjujući i na njega onaj poznati teološki princip *sancta sancte tractanda sunt*.

Stoga se ni u ovo vrijeme ne bi smjelo zaboraviti da se ne mogu zbliziti oni koji se ne poznaju, to jest: da bi se zblizili moraju se upoznati. A ljudi se ne mogu dobro upoznati ako zanemare da posjeduju božansku dimenziju ili je odbijaju priznati u sebi kao dragocjenost.

Premda su se i moderna hodočašća prilagodila brzom ritmu kojim čovjek živi, ona ipak u sebi nose poruku važnosti dolaska stvarnom cilju čovjeka koji se ne poistovjećuje s blagostanjem i ljudskim uspjehom, te koji može pripomoći da se suvremeni čovjek ne isprazni i ne istroši zbog brzine života kojoj je izložen.³⁵ Uz to, hodočašće ipak nije religiozni turizam, a još manje avanturizam, premda se turizam može razviti kao posljedica hodočašćenja, to jest hodočašća mogu dati i turistički učinak. Hodočašće je, međutim, stvarna alternativa iskustvu turista koje prevladava u postmodernoj eri. Turist je odraz čovjeka koji je uvjetovan konzumizmom, čiji se odnos prema svijetu zadržava u granicama estetizma, dok se hodočasnik kreće u optici mistike.³⁶

Ako *homo viator* pripada intimnoj biti čovjeka, onda je opasnost u postmodernoj da taj *viator*, zbog traženja autonomije i neovisnosti o božanskim zakonima, ne odluta daleko od sebe, od Boga i od drugoga. Hodočašća su jedna vrsta traženja u sebi tog čovjeka kojeg Bog doziva od početka: *Adame, gdje si*. Na hodočašćima se može jasno čuti taj glas i vratiti se pred lice Božje, u Božju blizinu. Zato se i život modernoga čovjeka može sažeti u metafori hodočašća, koja u svjetlu povijesti spasenja doziva u svijest i još neke druge "hodočasničke" dimenzije. Vrlo bitna povijesno-spasenjska figura na koju upućuje hodočašće,

---

³⁵ Usp. Ufficio Nazionale per Pastorale del Tempo libero, turismo e sport, *"Lungo la strada". Viaggiare e pellegrinare nella modernità. Un tentativo di lettura di un fenomeno che caratterizza la condizione dell'uomo moderno*, Roma, 2002.

³⁶ Usp. G. Galeazzi, *La santa casa di Loreto icona della mistica del quotidiano. Pellegrinaggio e società contemporanea*, www.leggereil900.it/approfondimenti/scheda.php?id_iniziativa=626.

a koju bi moderni čovjek trebao imati pred očima, jest izlazak, koja se nadopunjuje teološko-biblijskom kategorijom obećanja, koje postaje pokretačka snaga prema ispunjenju jednog dugog i napaćenog iščekivanja. Zato hodočašće, nesumnjivo, ukazuje na potpuno utemeljeni zahtjev povratka na izvore te, shodno tome, i dolaska u očinsku kuću.³⁷

Dok hodočašća zadržavaju isti religiozni cilj, dotle ostvaruju uvijek novi društveni učinak, shodno izazovima pojedinog trenutka, te zacijelo postaju jedan od čimbenika međusobnog upoznavanja i zbližavanja kršćana u Europi, ponajprije jer dopuštaju upoznavanje samih sebe pred Bogom, a potom i upoznavanje svih onih koje je hodočasnik susreo na hodočašću i njihovih životnih situacija.

Hodočašća imaju suprotan učinak od učinka adamovskog grijeha, koji je razorio odnose čovjeka i Boga, ljudi međusobno, a onda i odnos prema prirodi, nakon čega je čovjek bio, rečeno biblijskim jezikom, istjeran iz raja. U ljudskoj biti je zapisano religioznim pismom hodočašćenje kao povratak u izgubljeni raj, te se razumije zašto ljudi svih religija rado hodočaste; hodočašćem ispovijedaju simbolično uvjerenje u hodočasnički smisao ljudskog života. Čovjek je, u svom odnosu prema Bogu i prema vječnosti ili u stanju lutanice ili u stanju hodočasnika. Ako pada u grijeh, bez obzira u kojem povijesnom razdoblju živio, udaljava se od Boga i luta. Takvo stanje opisuje i Biblija u adamovskom "hodočašćenju", kojem se pridružuje i Kainovo lutanje. No Bog čovjeka ne ostavlja tu, već ga poziva na abrahamovsko hodočašće vjere, na spasenjsko hodočašće izlaska iz Egipta, na bogoštovno hodočašće u Jeruzalem i na mesijansko otkupiteljsko hodočašće otvoreno eshatološkim obzorjima.

Da se ne bi dogodilo da hodočasnik zaluta, poslan mu je na zemlju Krist hodočasnik, nepogrješivi putokaz na hodočasničkom putu. Njegov put je put prema Jeruzalemu, a u Jeruzalemu je to put na Kalvariju, na križ, naposljetku, put u

---

³⁷ Usp. Ufficio Nazionale della CEI per la Pastorale del tempo libero, turismo e sport, "Il pellegrinaggio come metafora della vita", Orpa, 2004.

grob i slavu uskrснуća. Tako čovjek lutalac (*peregrinus*) postaje *homo viator*, čovjek s ciljem, što će reći da se s kršćanstvom od lutalice i običnog putnika pretvara u hodočasnika. Time pojam hodočasnik - *peregrinus* u kršćanskom smislu stječe semantičko obogaćenje, jer riječ *christianus* podrazumijeva značenje koje ima *homo viator*, s time da je još preciznije definiralo cilj, te otvorilo pristup prema njemu.

Kršćansko hodočašće stanovito je učvršćivanje svijesti kako je vjernik na zemlji putnik prema vječnoj domovini; zato hodočašće nije pustolovina, nego traženje.³⁸ Hodočasnička svijest prema vječnosti obnavlja kršćansko zajedništvo, a hodočasnik se osjeća hodočasnikom duha, pozvanim sa svakim korakom rasti u spoznaji vlastite odgovornosti i poziva.³⁹ Takvo duhovno iskustvo rađa se na tragu iskustva svetoga Pavla koji, svjestan problema ljudskog putujućeg statusa na zemlji, zna da ne smije (p)ostati lutajući, nego mora prijeći u hodočasnički. Zato svjedoči u 2 Kor 5, 6-9: *Uvijek smo stoga puni pouzdanja makar i znamo: naseljeni u tijelu, iseljeni smo od Gospodina. Ta u vjeri hodimo, ne u gledanju. Da, puni smo pouzdanja i najradije bismo se iselili iz tijela i naselili kod Gospodina. Zato se i trsimo da mu omilimo, bilo naseljeni, bilo iseljeni.* Isto kao što govori o nebeskoj domovini kao konačnom odredištu svakog vjernika i cijele Crkve u koju će Krist Gospodin uvesti svoj narod: Fil 3, 20-21: *Naša je pak domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista: snagom kojom ima moć sve sebi podložiti on će preobraziti ovo naše bijedno tijelo i suobličiti ga tijelu svomu slavnomu.* A taj isti Krist Gospodin došao je i sam kao hodočasnik neba na zemlji, da bi ljudskom rodu dao ispravan pravac hoda prema vječnoj domovini.

Zato se može reći da se hodočašće rađa u srcu, započinje u vlastitom domu, a završava u Božjem. Takvo hodočašće u modernom svijetu može biti put i sredstvo 'humanizma', bogato pamćenjem i predajom, i na nesvjestan način pokretač

---

³⁸ Usp. M. Tamgheroni, *Le radici umane e spirituali del pellegrinaggio cristiano*, u: *Pellegrinaggio ieri e oggi*, Stresa, 2000., str. 26-29.

³⁹ Usp. E. Bianchi, *Viaggio fra paura e attesa del nostro tempo. Quale etica nel futuro*, u: *Pellegrinaggio ieri e oggi*, Stresa, 2000., str. 301-302.

'mističnog humanizma', sposobnog oživjeti zapadnog čovjeka osiromašenog duhovnim perspektivama, ali u konačnici ipak sklona nadilaženju ponora raširenog nihilizma i ravnodušnosti.⁴⁰

UMJESTO ZAKLJUČKA

Za kraj dobro je donijeti još nekoliko teološko-pastoralnih opaski glede važnosti, ali i mogućih opasnosti od hodočašća, jer se ne može zanemariti činjenica da hodočašća, uz mnoge pozitivne dimenzije, mogu pružiti povoda i za eventualne zloporabe. A svaka zloporaba ili neostvarivanje stvarnog hodočasničkog cilja kompromitira ostvarenje pozitivnih učinaka koje taj fenomen može donijeti na razini društva, kako u granicama pojedine zemlje, tako i u okvirima europskog zajedništva.

Naime, već spomenuta činjenica da hodočašće nije i ne bi trebalo biti ni turizam ni avanturizam, govori kako bi se lako moglo dogoditi da se hodočašće za pojedince pretvori u turizam, to jest da pojedinci pođu na hodočašće samo iz prizemnih razloga, čime bi se dokinuo religiozni specifikum hodočašćenja. Dakako, takva opasnost uvjetovana je masovnošću koja je odlika današnjeg turizma, favorizirana dobrom infrastrukturom i brzim prijevoznim sredstvima. Stoga se zahtijeva studiozniji pristup i zauzetiji odnos Crkve prema pastoralnoj stvarnosti hodočašćenja.

Da bi se izbjegli intencionalni nesporazumi te da se doista hodočašća ne bi pretvorila u turizam ili avanturizam, potrebna je brižljiva priprava od strane organizatora. Hodočašća ne bi trebala biti prepuštena samima sebi, niti biti izraz same ljudske potrebe koja se zadržava na površini, niti bi trebala biti prepuštena spontanosti (stihiji) osjećaja i raspoloženja,

---

⁴⁰ Usp. Ufficio Nazionale della CEI per la Pastorale del tempo libero, turismo e sport, *Fondamenti del Pellegrinaggio: quando nasce, come si sviluppa, come si vive*, Roma, 2001.

te samostalnoj izgradnji religioznosti; inače bi bila nauštrb crkvenog, sakramentalnog i eshatološkog profila koji u sebi sadrže. Neke biskupske konferencije, na primjer Talijanska, vrlo su dobro organizirane, te imaju i poseban ured koji se bavi pastoralom slobodnoga vremena, turizma i športa, u sklopu čega daju godišnje poruke i poticaje pastoralnim djelatnicima i biskupijskim uredima,⁴¹ a i voditelj spomenutog ureda mons. Carlo Mazza priredio je *Vademecum* za pastoralne djelatnike o tome što trebaju znati i kako mogu organizirati kvalitetna hodočašća.⁴²

Tek s ovako jasnim hodočasničkim programom hodočašća mogu ostvariti svoj religiozni cilj, koji onda postaje jamstvo da mogu imati značajan učinak i u svakom drugom pogledu i smjeru, poput onoga što je bio tema ovog članka. Hodočašća mogu, kao nekad, izvršiti ulogu poveziatelja i pomiritelja među ljudima i narodima Staroga kontinenta, koji se ujedinjuje na monetarno-interesnoj razini, a u isto vrijeme previđa potrebu duhovnog jedinstva i zajedništva za dugotrajnost projekta u koji su ušle europske države. Hodočasnička svijest kršćana mogla bi i trebala bi biti djelotvoran lijek protiv takve sljepoće.

---

⁴¹ Talijanska biskupska konferencija je uoči jubilejskih hodočašća izdala dva važna dokumenta: Nacionalni ured za pastoral turizma, slobodnog vremena i športa izdao je dokument *Pastoral turizma, športa i hodočašća (Pastorale del turismo, dello sport, del pellegrinaggio)*, Roma, 1996.), a Crkvena komisija biskupske konferencije za pastoral slobodnog vremena, turizma i športa objavila je pastoralnu notu *Dodite, popnimo se na goru Gospodnju (Venite, saliamo sul monte del Signore, Il pellegrinaggio alle soglie del terzo millennio)*, Roma, 1998.). Nakon jubileja Nacionalni ured Talijanske biskupske konferencije organizirao je u studenome 2002. na temu hodočašća i nacionalni simpozij u Rimu, a od godišnjih dokumenata posebno je značajan dokument o župi i pastoralu hodočašća (*Parrocchia e pastorale del pellegrinaggio*, Roma, 2003.).

⁴² C. Mazza (ur.), *Il dono del pellegrinaggio. Vademecum per gli operatori pastorali*. Roma, 1999.

Pilgrimage as a way of bringing Christians in Europe together

Summary

In this work the author analyses the meaning of Christian pilgrimages at this actual moment of European continent, which in recent decades has been taking significant steps on the way of closer cooperation and unity on the political-economic level. In order to realize a true and long-lasting togetherness, religious moment is unavoidable on that way. But, the fact is that individuals and nations still do not know one another very well, and, due to that, strains and disputes arise, as well as certain prejudices and suspiciousness in their interrelationships, which results from human nature wounded by the sin and marked by weakness from the very beginnings. Catholic Church feels called upon to contribute to European unity trying to fill in that religious gap, so that other obstacles on that way might be overcome. In these terms the Church holds that pilgrimages can be a kind of medicine in such anomalous situations, as they carry an exceptional religious charge, and, opening man to the Infinite, they inspire him/her to look for closeness and togetherness even on the level of this world's relationships.

The work is divided in three units. The first one, as an essential part for better understanding, brings a theological-historical reference to pilgrimages. Starting from the definition of the idea of pilgrimage, the author analyses its basic dimensions, as: the aim, importance, content, place, time and tradition of pilgrimages. The second part of the work presents the most important forms of pilgrimages, starting from traditional to the contemporary ones. This part also discusses the contribution of the Church of the Second Vatican Council and of some popes to the development of recent pilgrimage practice. Finally, in the third part, the author puts forward his own observations on the significance of pilgrimages as a mass

phenomenon in the modern world, the potential of which can be positively used to the believers' redemptive benefit and to the benefit of church communities, by which the desired social effect is realized *ipso facto*, leading to better understanding and to bringing the believers of Europe together.